

Sayfo Omar:

A tájékoztatás Szíriában és a szír közvéleményt döntően befolyásoló fórumok

Az információs forradalom és globalizáció mára nem csak a Nyugaton, hanem az arab világban is zajlik. Az információ áramlásának és befogadásának modellje azonban kulturális és történelmi körülmények miatt nagyban eltér a két kultúrkörben. A nyugati ember sokszor értetlenül szemléli, hogy miért viszonyul az arab ember tőle merőben eltérő módon az olyan aktuális politikai kérdésekhez, mint vallás, demokrácia, terrorizmus vagy szólásszabadság. A hírek Szíriában a formális eszközök mellett a sokszor személyes interakciók útján, szájról szájra terjednek. Alábbi kutatásomban kizárólag az elsődleges hírközlő és véleményformáló médiumok vizsgálatára szorítkozom.

Először rövid áttekintem a szíriai tájékoztatás történetét, majd egyenként bemutatom azokat a hagyományos és modern médiumokat, melyek döntően befolyásolják a szír közvélemény formálódását. A sort a legrégebbinek tekinthető médiummal, a mecsetek pénteki khutbáival (a pénteki ima előtt a mecset imámjának a hívőkhöz intézett beszéde) által ez kezdem, majd a nyomtatás, rádió, és televízió vizsgálata után eljutok egészen az internetig. A médiumok hatásának vizsgálatánál kizárólag hivatalos szíriai forrásokra és helyszínen szerzett tapasztalatokra támaszkodom.

Előszó

Az információs forradalom és globalizáció mára nem csak a Nyugaton, hanem az arab világban is zajlik. Az információ áramlásának és befogadásának modellje azonban kulturális és történelmi körülmények miatt nagyban eltér a két kultúrkörben. A nyugati ember sokszor értetlenül szemléli, hogy miért viszonyul az arab ember tőle merőben eltérő módon az olyan aktuális politikai kérdésekhez, mint vallás, demokrácia, terrorizmus vagy szólásszabadság. Szíria igen fontos szerepet játszik a Közel-Kelet politikai életében. A tömegek politikai

* Sayfo Omar (1982) diplomáját az ELTE Arab szakán szerezte, majd a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Arab tanszékén kezdte meg PhD tanulmányait. Jelenleg a Hír TV külpolitikai szerkesztője. Számos újságcikk mellett két könyv szerzője. *Közeli Kelet* című riportkötete 2008-ban jelent meg, *Allah Vendégei* című munkája pedig 2009-ben került a boltokba.

állásfoglalása hosszú vagy rövid távon komoly kihatással lehet az országra, és így a térség sorsára.

Fontos és igen aktuális kérdés tehát, hogy megértsük a gondolkodást Szíriában és megtudjuk, hogy melyek azok a tényezők és fórumok, melyek napjainkban döntően befolyásolják az ottani közvéleményt. A szír példa ismeretével e mellett több más arab ország közvéleménye megértéséhez is kulcsot kaphatunk.

A hírek Szíriában a szoros társadalmi kötelékek miatt sokszor személyes interakciók útján, szájról szájra terjednek. Ennek vizsgálata külön kutatás tárgya lehet. Alábbi kutatásomban kizárólag az elsődleges hírközlő és véleményformáló médiumok vizsgálatára szorítkozom.

Az alábbiakban először rövid áttekintem a szíriai tájékoztatás történetét, majd egyenként bemutatom azokat a hagyományos és modern médiumokat, melyek döntően befolyásolják a szír közvélemény formálódását. A sort a legrégebbinek tekinthető médiummal, a mecsetek pénteki *khutbáival*¹ kezdem, majd a nyomtatás, rádió, és televízió vizsgálata után eljutok egészen az internetig. A médiumok hatásának vizsgálatánál kizárólag hivatalos szíriai forrásokra és helyszínen szerzett tapasztalatokra támaszkodom. A szír napilapok nyomtatási és eladási példányszámára vonatkozó információk a Szíriai Terjesztési Intézettől származnak, melyeket a hivatal nyomtatott formában bocsátott a szerző rendelkezésére.

A szíriai tájékoztatás rövid történelmi áttekintése

Az arab és iszlám világ történelme során az állam és egyház soha nem váltak el olyan élesen egymástól, mint a nyugati világban. A vallási és világi vezetés egysége a tömeggel való kommunikációban is megnyilvánult. A vezetők kommunikációs fórumként használták a mecsetek pénteki khutbáit ahol sokszor a politikai döntéseket vallási köntösbe bújtatva tállták a hívőknek. Ez muszlim a tradíció Szíriára is jellemző volt.

A tájékoztatás modern korszaka Szíriában a XIX. században kezdődött. Az első nyomtatott lap 1865-ben az oszmán jelenlét idején jelent meg *Szúrijja* néven. A lap a politikai vezetés döntéseit, a meghozott határozatokat és törvényeket közölte a lakossággal. Kis példányszáma és a magas analfabétizmus miatt azonban csak egy szűk elithez jutott el. A hírek

¹ A khutba az a beszéd, melyet a mecset imámja a pénteki ima előtt intéz a hívekhez. Ennek témája lehet vallási vagy társadalmi is.

leginkább szájról-szájra járva jutottak el az emberekhez. A *Szúrija*-t 1886-ban követte az első magazin, melynek címe *Mir'át al-sarq* [A Kelet tükre] volt.

Az Oszmán Birodalom felbomlása után Szíria francia fennhatóság alá került. A francia mandátum idején (1920-46) közel kétszáz lap működött Szíriában.² A sajtó azonban súlyos cenzúrának volt alávetve és a – továbbra is – magas analfabétizmus miatt a nyomtatott lapok véleményformáló hatása igen alacsony maradt. A hírek ebben az időszakokban is a hagyományos társadalmi kapcsolatok útján terjedtek. A nyomtatás mellett megjelent a rádió is. Eleinte Szíriának nem volt saját adója. Irakban azonban 1936-tól, Libanonban pedig 1938-tól üzemelt rádióadó, melyek Szíria bizonyos területein is foghatók voltak. E mellett a II. Világháború idején a Nagy-Britannia a BBC Londonból sugárzott arab adásával, Németország pedig a *Sawt as-sarq* [Közel-Kelet] nevű szintén arab nyelvű adással próbálták befolyásolni az emberek gondolkodását.

Az ország 1946. április 17-én az utolsó francia egységek távozásával nyerte el ténylegesen függetlenségét. A politikai stabilitás azonban még sokáig váratott magára. A függetlenséget követő tíz évben Szíriának húsz kormánya volt. A francia mandátum alól való felszabadulás évében útjára induló első szíriai rádiócsatorna, innentől kezdve a mindenkori vezetés szócsöve lett.

A hatalom elsőként a Hazafias Tömb (*al-Kutlah al-watanijjah*) kezébe került. Az ország új vezetői azonban – az egykori gyarmatosítókhoz hasonlóan – kemény cenzúrának vetették alá az országban működő lapokat.³ Mi sem bizonyítja ezt jobban, hogy 1946 és 1949 közt 99 lapot tiltottak be melyek többsége a hatalommal szemben kritikus, ellenzéki kiadvány volt.⁴

1949. március 30-án *Husni Za'ím*⁵ hajtott végre katonai puccsot. A tájékoztatás helyzete azonban a ő uralma idején sem javult. Az első áttörésre csak az 1949 augusztus 4-től november 29-ig tartó második puccs alatt került sor. Az október 8-án hozott 53-as törvény Szíria első sajtótörvénye lett. Ez – elviekben – garantálta a szólásszabadságot és lehetőséget kínált magánlapok alapítására is. 1950-ben alkotmányban is garantálták a sajtószabadságot. A

² Samír Abd-Arrahmán: *Al-Ilám asz-Szúriij ba'da szanawát al ighláq wal ilghá* [A szíriai tájékoztatás az elnyomás és bezárások éveitől kezdve]. Reda Series for Information, 2003. 17. o.

³ Hisám Luqmán: *Al-Szháfa asz-Szúriija Mádíhá wa Hádíruhá* [A szíriai újságírás múltja és jelene]. Mansúráta Wazárat al-thaáfijja, 1997. 165.-167. o.

⁴ u. o. 177.-181. o.

⁵ Husni Zaím (1897-1949) Szíria első, puccsal hatalomra került elnöke volt. Pályafutását a török majd a francia hadseregben kezdte. 1948-ban Szíria hadügyminisztereként támadást indított Izrael ellen, 1949 március 30-án vér nélküli puccsot hajtott végre. Elnöki tisztségét csupán négy és fél hónapig tölthette be. Megbuktatása után börtönbe zárták, majd kivégezték.

törvény adta lehetőséget azonban nem használták ki. Nem alakultak új lapok és a már meglévő orgánumok is tartózkodtak a politikai vezetés kritizálásától.⁶

Hamarosan törvényi szigorítások léptek életbe. 1952-ben kiterjesztették az elnök jogkörét, akinek így már személyes jogában állt beszüntetni a nemkívánatosnak ítélt sajtótermékeket. 1953-ban pedig új sajtótörvény született, mely megszüntette az újságírók törvény által garantált védeltségét.

A szigorú törvény mindössze egy évet élt. 1954-ben a parlament visszatért az 53-as törvény alkalmazásához. Hamarosan bevezették az újságíró igazolványt és törvényben rögzítették a különböző újságírói jogkörökkel járó felelősségeket. Ezt követően már csak kizárólag újságírói igazolvánnyal rendelkező személyek végezhetek újságírói tevékenységet. Az igazolvány bár védelmet jelentett, de komoly felelősséggel is járt. A Rádió és Híradás-ügyi Általános Igazgatóság (*al-Mudíríjja al-‘ámma lil-Diája wal-anbá’*) ugyanis bármikor visszavonhatta az igazolványt. E mellett az anyagi források hiánya is korlátozta az újságírás fejlődését. A Szíriában működő magán és nagytőke ugyanis – elsősorban a magas analfabétizmus miatt – nem támogatta az újságírást.⁷

1958. február 22-én egyesült Szíria és Egyiptom. Az 1958. augusztus 12-én hozott 35-ös számú forradalmi parancs katonai cenzúra alá rendelte a szír tájékoztatást. A cenzúra nem csak a nyomtatott és elektronikus sajtóra, de a könyvnyomtatásra és mozifilmekre is kiterjedt. Az év végére már csupán 22 újság maradt forgalomban, ami azt jelentette, hogy közel felével csökkent a Szíriában megjelenő lapok száma.⁸ Az 1960-ban hozott 156-os törvény tovább rontott a sajtószabadság helyzetén, mivel azután már kizárólag csak az Nemzeti Egyesület (*al-Ittihád al-Qawmijj*) által engedélyezett kiadványok jelenhettek meg. A cenzúra az 1960-ban megalakuló szír állami televízió (*al-tilfzión asz-Szúrijj*) működésére is kiterjedt.

Az Egyiptommal való egység 1961 szeptember 28.-ig tartott. A szétválás után a parlament minden korábbi sajtóra vonatkozó törvényt és rendeletet hatálytalanított és visszatért az 53-as törvényhez. Jogi akadályja nem volt magán sajtóorgánumok létrehozásának. Bár alapultak új lapok, az újságírás színvonala továbbra sem javult.⁹ E mellett továbbra is fennmaradt a cenzúra, mely innentől kezdve az egységpárti sajtót kezdte súlytani.

⁶ u. o. 177.-181. o.

⁷ u. o. 177.-181. o.

⁸ Abd-Arrahmán: i. m. 25. o.

A szír tájékoztatás a baathista rendszer alatt

A Szíriát ma is irányító Baath párt 1963-ban került hatalomra. Az új vezetés – elődeihez hasonlóan – saját irányítása alá vonta a tájékoztatást, és annak feladatát elsősorban a Baathista forradalom céljainak ismertetésére mellett az alábbi pontokban határozta meg:¹⁰

- A szocialista és nemzeti eszmék terjesztése Szíriában.
- A bel és külföldi közvélemény megnyerése.
- Az emigrációban élő szírek megnyerése.

Az 1963. március 13-án hozott 4-es számú törvény betiltotta az állami ellenőrzésen kívül eső sajtótermékeket és médiumokat. Ezzel az állami tájékoztatás monopol helyzetbe került. A különböző politikai kérdésekben így a szírek – néhány külföldről sugárzott rádióadót leszámítva – kizárólag helyi és így államilag cenzúrázott forrásokból tudtak informálódni.

A Baath párt hatalomátvételét követő időszakban két fontos momentum volt, amely rontotta a szír tájékoztatás belföldi megítélését. 1976. augusztus 12-én *Tell al-Za'tar*-nál a szír hadsereg asszisztált a libanoni maronita keresztények, palesztin menekültek elleni offenzívájához. 1982-ban a Muszlim Testvérek nevű iszlamista szervezet terrortámadásokat hajtott végre Szíria különböző pontjain, melyre válaszul a szír légierő támadást hajtott végre a szervezet fellegvárának tartott Hamá városa ellen. A szír tájékoztatás mindkét esetben a kormány nézőpontját közölte, ami sokszor ellentétes volt az emberek megítélésével.¹¹ Ebben az időszakban számos tapasztalt újságíró tiltottak el a publikálástól, illetve helyeztek át korábbi munkakörétől távol eső hivatalokba.

A 90-es évekre a szíriai tájékoztatás elvesztette hitelét. A médiumok következetesen cenzúrázták az országot érintő negatív híreket. Nem írtak például a rendszeres áramszünetekről és a bürokráciában burjánzó korrupcióról.¹² Ezzel egyidőben egyre inkább elterjedtek az egyéb arab országokból sugárzott műholdas csatornák, melyek új alternatívát

⁹ Abd-Arrahmán: i. m. 27. o.

¹⁰ dr. Adíb Khodúr, *Al-Szháfa asz-Szúrija -Nas'atuhá wa tatawurruhá wáqiuhá al-ráhin [A szíriai újságírás, keletkezése, fejlődése és jelene]*. Dimašq, 1972, 489.o.

¹¹ "Lá suhof lá Sahafijjún wa lá man jahzanún". *Al-Nahár*, 2001. február 20.

¹² "Kajfa nasta'idu qári'an faqadnáhu?" [Hogyan szerezzük vissza elvesztett olvasóinkat?]. *Al-'arab al-Jawm* (Jordánia), 2001. május. 13.

kínáltak a tájékozódásban. A szíriai emberek, hazájuk tájékoztatásába vetett bizalmának csökkenését leginkább a napilapok példányszámának alakulása mutatta:¹³

1. táblázat: A főbb szír napilapok példányszámának alakulása 1990 és 2000 között

| | 1990 | 1999 | 2000 |
|--------------------------------|--------|----------------------|--------|
| Tisrín ¹⁴ | 60,000 | 14,770 | 20,000 |
| al-Thawra ¹⁵ | 15,000 | 28,000 ¹⁶ | 20,000 |
| al-Baath ¹⁷ | 10,000 | 4000 | 7000 |

Forrás: A szíriai Terjesztési Intézet adatai szerint.

Ahogy a táblázat is mutatja, 2000-ben fordulat állt be, és a lapok eladott példányszáma növekedni kezdett. A változás oka, hogy ebben az évben meghalt Háfiz al-Aszad elnök és hatalomra került fia, Bassár. A fiatal országa megreformálását tűzte ki célul. A szír média így felső utasításra egyre gyakrabban helyezte terítékre az országban uralkodó korrupció kérdését.¹⁸ Ennek köszönhetően az embereknek a helyi tájékoztatásba vetett bizalma növekedni kezdett. Az új elnök 2001. szeptember 22-én kiadott 50-es elnöki rendelete engedélyezte Szíriában a magánlapok kiadását, így lehetőség nyílt a tájékoztatás fejlődésének megindulására.

A sajtóreformok azonban nem oldották meg a szír tájékoztatás minden problémáját. Bár a törvények lehetőséget kínáltak az újságíróknak véleményük szabad kifejezésére, a régi reflexek továbbra is megmaradtak. Ezt példázza egy 2003-ban történt eset. Az amerikai csapatok Bagdadba történő bevonulását a világ számos csatornája élőben közvetítette. Ezzel szemben a szír televízió egész nap ismeretterjesztő filmeket sugárzott. Az egy nappal később megjelenő napilapok pedig csak homályos állításokat közöltek az iraki helyzetről. Az emberek így más arab hírforrásokból voltak kénytelenek tájékozódni az ügyben.¹⁹

¹³ A szíriai Terjesztési Intézet adatai szerint.

¹⁴ Országos napilap.

¹⁵ Országos napilap.

¹⁶ A példányszám emelkedés lehetséges oka, hogy 1999-ben az at-Thawra négyoldalas szórakoztató melléklettel bővült ki.

¹⁷ A Baath párt napilapja.

¹⁸ "Kajfa nasta'ídu qári'an faqadnáhu?" [Hogyan szerezzük vissza elvesztett olvasóinkat?]. *Al-'arab al-Jawm* (Jordánia), 2001. május. 13.

¹⁹ „Szu'ál as-sári' al-szürijj: Kajfa nusaddiqu Ihtilála Ba^{gh}dád wa tilfizijúnuná lam ju'linahu?" [A szíriai utca kérdése: Hogyan higgyük el Bagdad elestét, ha a televíziónk nem jelenti be?]. *An-Nahár*, 2003. május 09.

A mecsetek mint tömegkommunikációs fórumok

Az iszlám kultúrában a mecsetek számítanak az egyik legfontosabb közösségi fórumnak. A jó muszlimnak péntekenként ajánlott elmennie a mecsetbe, hogy ott meghallgassa az imám beszédét, majd a többi hívővel közösen lerója pénteki imáját. A mecsetekben elhangzott pénteki beszédnek (khutba) mindig komoly szerepe volt a közvélemény formálásában. Ez a hagyomány a modern Szíriában is továbbél. A pénteki khutbának hagyományosan kidolgozott formai és tartalmi követelményeknek kell megfelelnie. Szerkezete az alábbi egységekből áll:

1. Isten és prófétáinak dicsőítése. Ennek szövege állandó.
2. A khutba szövege. Ennek témája lehet aktuális vagy történelmi esemény, esetleg hétköznapi társadalmi, családi vagy vallási téma. Az imám kijelentéseit minden esetben Korán idézetekkel, Mohamednek tulajdonított mondásokkal vagy hadisz részletekkel támasztja alá.
3. A khutba lezárása. Az imám fohászra hívja a híveket, majd maga is leül és elmormolja annak szövegét.
4. A khutba tanulságainak levonása, összegoglalása.
5. Fohász (du'á) Ennek szövege mindig hasonló sémát követ. Szövegében azonban lehetnek apróbb különbségek. Az imám Isten áldását és megbocsátását kéri a muszlimok számára. Az imám minden mondata után megvárja amíg a hívek egyszerre Àmín (Ámen) szóval válaszolnak. A fohász második felében az imám az ország vezetőjére is áldást kér. Ez utóbbi igen fontos, hiszen az imám az uralkodó nevének megemlékezésével egyben a fennálló rendet is legitimálja.
6. Általános konklúzió. Ennek szövege állandó. A végén az imám felszólítja a müezzint, hogy hívja imára az embereket.

Szíria lakosságának 74 százaléka szunnita muszlim, 16 százaléka egyéb muszlim, 10 százaléka pedig keresztény.²⁰ A vallási ügyekért a Vallásügyi Minisztérium (*Wazárat al-Awqáf*) felel. A minisztérium felépítése a többi minisztériuméhoz hasonlatos. Élén a vallásügyi

²⁰ CIA World Factbook 2007. Internetes kiadás.

miniszter (*Wazír al-Awqáf*) áll.²¹ Az intézménynek külön bizottsága felel a gazdasági, az igazgatási és vallási ügyekért. Megyei szinten az ügyeket a Vallásügyi Igazgatóságok (*Mudíríjjat al-Awqáf*) irányítják, melyek alatt a városok vallási igazgatóságai állnak.

A mecsetek dolgozóinak, csakúgy mint a pénteki khutbákat tartó imámoknak kinevezéséért a minisztérium felel, és ő folyósítja a fizetéseket is. Ez azt jelenti, hogy kizárólag a rendszer által elfogadott imámok hirdethetik az igét. Önjelölt prédikátorok nem juthatnak szóhoz. Az imámok kizárólag szír állampolgárok vagy az országban élő palesztin menekültek lehetnek.

A Vallásügyi Minisztérium különböző kül- és belpolitikai események kapcsán írásos utasítást ad a vallásügyi igazgatóságoknak, melyben felkéri őket, hogy a hatáskörük alá tartozó imámok figyelmét hívják fel az adott téma fontosságára, azok pedig fűzzék bele a szükséges iránymutatást a pénteki khutbáikba.

Ilyen rendszeresen visszatérő külpolitikai téma az iraki, a libanoni illetve a palesztin helyzet, melyek kapcsán az imámok mindig megjelölik a jónak vélt és az ellenséges oldalt. Belpolitikai téren ilyen fontos téma volt a 2007. nyarán a szokatlan forróság miatt bekövetkezett energiaválság, amikor az imámok takarékosagra szólították fel a híveket. De ugyanez történt 2007. őszén is az általános élelmiszer és energia áremelések után, amikor az imámok egyhangúlag hívták fel a hívek figyelmét a helyzet vallási vetületére, mi szerint a jó muszlim türelmes, elviseli a nélkülözést és lemond a felesleges kiadásokról.²²

Az ima végi fohászkodás (*du'á'*) során az imámok Isten áldását kérik a köztársaság elnökére.

A keresztény templomok miséi és istelettszetelei során a pap nem beszél politikáról. Ugyanez a helyzet a sajátos vallási tradíciókkal rendelkező drúzok és alaviták gyülekezeteinél is. Kijelenthetjük tehát, hogy az állam kizárólag a többségi társadalmat adó szunniták esetében használja kommunikációs fórumként a vallási fórumokat.

A mecsetek hatékonysága a számok tükrében

Szíriában jelenleg 9510 mecset üzemel, 610 pedig épülőfélben van.²³ A Szíria területén lévő összes mecset a Vallásügyi Minisztérium fennhatósága alá tartozik, és újabb mecsetek is csak az ő engedélyével épülhetnek. A legkisebb mecsetekben 250-300 fő a közepesekben 2-3000

²¹ Az adott időszakokban elhangzott khutbák szövegei alapján.

²² Az adott időszakokban elhangzott khutbák szövegei alapján.

²³ A szíriai Vallásügyi Minisztérium 2007. novemberi adatai szerint. Személyes interjú.

fő a legnagyobbakban pedig 20-25 ezer ember fér el. A gyakorlat szerint a mecsetek döntő többsége péntekenként zsúfolásig megtelik. Sok helyen még a mecsetudvarokon is gyülekeznek a hívek. Ez teszi szükségessé az újabb mecsetek építését.

A mecsetek látogatóinak szociális háttéréről és életkoráról idáig még nem készült hivatalos statisztika. A társadalmi gyakorlat azonban azt mutatja, hogy az egyedülálló muszlim férfiaknak alig több mint fele, míg a házasoknak már közel 90 százaléka látogatja a pénteki imákat.

Ha tényként kezeljük, hogy nők és 14 éven aluliak igen ritkán látogatják a pénteki imát, kijelenthetjük, hogy hozzávetőlegesen minden 495 felnőtt szunnita férfira jut egy mecset.

Ami a khutba megítélését és hatékonyságát illeti, kijelenthetjük, hogy a hívek 85 százaléka elfogadja az imám szavait, mondván az teljes összhangban áll az iszlám tanításaival. Azzal, hogy a Vallásügyi Minisztérium hatással van a khutba témájára, 90 százalékuk tisztában van. A tájékozatlanság itt inkább a 18 éven aluliak körében jellemző.²⁴

Ezzel tehát a mecsetek igen hatékony kommunikációs fórumok, melyeken keresztül a kormány el tudja juttatni iránymutatásait az emberekhez.

A szíriai nyomtatott sajtó

A 2001. szeptember 22-én kiadott 50-es elnöki rendelet engedélyezte Szíriában a magánlapok kiadását. Az országban a három állami napilap mellett (*al-Baath*, *Thawra*, *Tisrhrín*) jelenleg 133 magán kézben lévő heti és napilap működik.²⁵ Ezek példányszáma azonban (az *al-Watan*-t leszámítva²⁶) messze elmarad az állami lapokétól.²⁷

A szíriai politikai pártok valamennyien rendelkeznek saját lappal. Ezeket a pártok általában ingyen osztogatják tagjaik között. A lapok ténylegesen, piacon eladott példányszáma igen alacsony. Szíriában e mellett a legális politikai pártok kizárólag a kormánnyal egy oldalon álló Hazafias Front (*al-Dzsabha al-Watanijja*) kötelékén belül működnek. Ebből adódik, hogy a pártlapok ritkán fogalmaznak meg az állami lapokétól eltérő véleményt.²⁸

²⁴ Saját felmérés. A megkérdezettek: pénteki imáról kijövő emberek. Területi megoszlás: Damaszkusz: 100 fő, Aleppo: 100 fő, Idleb: 100 fő, Hama: 50 fő

²⁵ A szíriai Terjesztési Intézet 2007 novemberi adatai szerint.

²⁶ Az *al-Watan* 2006 decemberében alapult magánlap. Központja a damaszkuszi szabadkereskedelmi övezetben van. Mint ilyen, jogilag a külföldi lapokhoz hasonló elbírálás alá esik. Pédányszámát tekintve az *al-Watan* az egyetlen jelentős magánlap Szíriában.

²⁷ A Szíriai Tájékoztatási Minisztérium 2007 novemberi adatai alapján.

²⁸ „*Szaháfa Kol Wa-skor*”.[Lakáj Média], Al-Muhaawir al-Lubnánijj, 2003. június-július.

2. Táblázat: Pártlapok Szíriában

| Lap neve | A lap által képviselt párt | Nyomtatott/ eladott példányszám ²⁹ |
|--------------|---|---|
| Sawt al-Sa'b | Szíriai Kommunista Párt -Baqdási szárny | 756/152 |
| al-Núr | Szíriai Kommunista Párt -Faysali szárny | 1689/278 |
| Al-Wahdawijj | Egységes Szocialista Párt | 820/65 |
| Àfáq | Arab Szocialisták Pártja | 663/45 |
| al-Mítháq | Egyesült Arab Szocialista Párt | 336/25 |

A *Bajt al-Khibra al-Dirását wal-Istshárt al-Iqtisádijja* [Gazdasági Tanácsok Tanulmányok és Iránymutatások Központja] nevű damaszkuszi székhelyű kutatóintézet 2006. májusában készített felmérést a szírek újságolvasási szokásairól.³⁰ A felmérés idejében még nem voltak jelen a szír piacon a különböző magán lapok.

A kérdezőbiztosok 1200 embert, többségükben értelmiségieket kérdeztek újságolvasási szokásaikról. Az értékelhető válaszadók száma 898 volt. Az eredmény szerint a megkérdezettek 34 százaléka napi rendszerességgel, 58 százalékuk pedig alkalmanként olvas napilapokat, miközben 8 százalékuk egyáltalán nem olvas újságot. Az újságot naponta olvasók aránya az állami hivatalokban közt volt a legmagasabb (78 százalék). A más munkakörökben dolgozóknál ez az arány átlagosan csak 27 százalék volt.

Területi megoszlás szerint a Szíria déli megyéiben lakók ötven százaléka napi rendszerességgel, negyven százaléka alkalmanként olvas lapokat. A többi megyében ez átlagosan húsz, illetve 65-75 százalék volt.

1-től 4-ig terjedő bizalmi skálán a megkérdezettek a következőképp pontozták a sajtót: helyi (állami) napilapok: 3,1 helyi magazinok: 3,1 helyi elektronikus sajtó: 3,2 arab sajtó: 3,4.

A pontozásból egyértelműen látszik, hogy a megkérdezettek körében a külföldi arab lapok valamelyest nagyobb bizalomnak örvendenek mint a helyi (kormány által irányított) sajtó. A déli megyékben a helyi lapokba vetett bizalom az átlagnál magasabb (3,3 százalék) a külföldi arab lapok pontja pedig az átlagnál alacsonyabb (2,75 százalék) volt.

A kérdőív többfeleletes kérdésére, mi szerint hogyan lehetne javítani a sajtót jellemző állapotokon, a megkérdezettek 78 százaléka felelte azt, hogy "Szólásszabadságot garantáló törvények meghozatalával. Előkelő helyen szerepelt még az újságírók színvonalasabb képzése

²⁹ 2007 június havában a hetenként átlagosan eladott példányszám a Szíriai Tájékoztatási Minisztérium 2007 novemberi adatai alapján.

³⁰ Az eredményt az al-Thawra publikálta ugyanabban a hónapban.

is (70,8 százalék). A válaszból azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a szíreknek közel nyolcvan százaléka úgy véli, hogy hazájában a szólásszabadság javulásra szorul.

A megkérdezettek az alábbi témákat preferálják az újságokban: Helyi-, kül- illetve belpolitika (56 százalék), kultúra (52,6 százalék), helyi ügyek (48,7 százalék), közigazdaság (39,1 százalék), tényfeltárás (38,4 százalék), sport (37 százalék), közvéleménykutatások (29,3 százalék).

A közvéleménykutatás problémája és a szír sajtó helyzete a számok tükrében

Szíriában viszonylag kevés közvéleménykutatás és statisztika készül. A bármiféle ilyen kutatásokat legfőbbképpen kulturális tényezők nehezítik. *Dr. Suhayl Hamdán* szír egyetemi tanár és a *A Bajt al-Khibra al-Dirását wal-Istshárt al-Iqtisádijja* közvéleménykutató intézet megalapítója szerint a megkérdezett szírek nagy része gyanakvásból, vagy társadalmi megítélésük kedvezőbbé tétele miatt sokszor nem a valóságot hanem a szerintük tőlük elvárt választ adják a kérdésekre.³¹ Szíriában egy művelt férfi ideálképehez hozzátartozik, hogy az illető napi rendszerességgel olvassa a sajtót. Sokan ezért alaptalanul állították, hogy naponta olvasnak újságokat. Mások pedig azért állíthatták, hogy naponta követik a sajtót, mert attól tartottak, hogy a nemleges válasz azt sugallná, hogy nem bíznak az állami tájékoztatásban. Ha hű képet akarunk kapni a szír sajtó helyzetéről, a száraz számokhoz kell nyúlnunk.

3. Táblázat: Szíriai napilapok példányszámának alakulása egyes szíriai régiókban

| | Összes | Damaszkusz | Homsz | Aleppo | Tartusz | Lattakia | Idleb | Deir al-Zour |
|-----------------------------------|--------|------------|-------|--------|---------|----------|-------|--------------|
| al-Baath | 5765 | 2384 | 500 | 750 | 270 | 465 | 50 | 200 |
| Tishrín | 30,000 | 11,856 | 2800 | 3000 | 2800 | 3100 | 200 | 950 |
| al-Thawra | 52,265 | 23,725 | 4360 | ? | 6000 | 4500 | 260 | 1400 |
| al-Watan | 19,100 | 8892 | 2400 | 2300 | 1500 | 2200 | 90 | 236 |
| Syria Times | 1360 | 894 | 25 | 75 | 20 | 25 | 3 | 25 |
| Al-Dijár | 19,900 | 8819 | 1500 | 2324 | 1200 | 2400 | 100 | 300 |
| al-Rijádijja ³² | 56,055 | 15,550 | 8000 | 15,000 | 1575 | 6000 | 550 | 2000 |

2007-es adatok szerint Szíria lakossága 19.314.747 fő.³³ A 14 éven aluliak aránya – akik korukból adódóan nem olvasnak napilapokat – 36,5 százalékot teszik ki. A 14 éven felüli

³¹ Személyes interjú, 2007. november 2.

³² Szíriai állami sportlap. Csak szombati és hétfői napokon jelenik meg.

³³ CIA World Factbook 2007. Internetes kiadás.

lakosság tehát hozzávetőlegesen 12,25 millió főt számlál. Ha összeadjuk a szíriai kormány által ellenőrzött politikai lapok naponta nyomott példányszámát³⁴ kijelenthetjük, hogy azok 108.390 példányt tesznek ki. A szíriai Nyomtatványügyi Igazgatóság (*Mudíríjjat al-Matbú'át*) adatai szerint a remmitenda átlagosan húsz százalékra tehető. A ténylegesen eladott példányszám így hozzávetőlegesen 86.712. Ha feltételezzük, hogy egy ember kizárólag egy lapot olvas és hogy egy lappéldány – a szoros társadalmi kötelékek miatt – átlagosan hat kézen jár körbe (Erről nem létezik hivatalos statisztika. A szám Európában átlagosan 3-4 között mozog) azt az eredményt kapjuk, hogy hozzávetőlegesen 520 ezer szíriai olvas naponta újságot. Ez pedig a 14 évnél idősebb lakosságnak mindössze 4,25 százaléka. Kijelenthetjük tehát, hogy a helyi szír sajtó sokat veszített véleményformáló hatásából.

A lapok alacsony olvasottságának egyik oka az analfabétizmus. A 2004.-es népszámlálás adatai szerint a 15 éven felüli szíreknek 79,6 százaléka tud írni és olvasni. Ez a szám férfiak esetében 86, nőknél pedig 73,3 százalék. Ez azt jelenti, hogy a szíreknek húsz százaléka azért nem olvas politikai lapokat, mert analfabéta.

Külföldi sajtó Szíriában

Szíriában számos külföldi sajtótermék van a piacon. Példányszámukban ezek messze elmaradnak a szír lapoktól. E mellett viszonylag magas áruk miatt csak kevesek szánják rá magukat a megvásárlásukra. Míg ugyanis a szír napilapok egységesen öt szíriai lírába (0,1 dollár) kerülnek, addig a külföldi arab de főleg a nyugati lapok ára igen magas. Néhány, Szíriában is kapható külföldi lap példányszámát az alábbi táblázat tartalmazza:

³⁴ Az al-Watan magánkiadványként, az al-Riyadija sportlapként itt nem számítottuk. Az al-Diyárt viszont – mint

4. Táblázat: Néhány, Szíriában is kapható külföldi lap Szíriába érkezett példányszáma és piaci ára

| A lap neve | Származási országa | Szíriába érkezett példányszám (db.) ³⁵ | Piaci ára (Szíriai líra) |
|------------------------|--------------------|---|--------------------------|
| ‘ukáz | Szaúd-Arábia | 381 | 10 |
| Al-Haját | Libanon | 2343 | 18 |
| Al-Ajjám | Bahrein | 92 | 50 |
| Al-Ahrám | Egyiptom | 603 | 15 |
| Al-Safir | Libanon | 1699 | 20 |
| Al-Baján | E.A.E. | 77 | 40 |
| Al-sarq al-Awszat | Szaúd-Arábia | 50 | 25 |
| Al-Waīda al-Urdunnijja | Jordánia | 195 | 15 |
| Guardian | Nagy-Britannia | 32 | 175 |
| Independent | Nagy-Britannia | 17 | 205 |
| Der Spiegel | Németország | 10 | 555 |
| Economist | Nagy-Britannia | 150 | 300 |
| Financial Times | Nagy-Britannia | 43 | 205 |

A külföldi lapok tehát áruk és alacsony példányszámuk miatt nem versenyképesek a szír lapokkal. Ennek ellenére komoly cenzúrán mennek keresztül.³⁶ A sajtótermékeknek az olvasókhöz való eljuttatásáért a Damaszkusz *Barámiki* kerületében székelő Terjesztési Intézet (*Mu‘assasat al-Tawzi‘*) felelős. A szír lapok reggel hét óra előtt érkeznek meg ide és szétosztásuk azonnal megtörténik. A külföldi lapok azonban más procedúrán mennek keresztül. A libanoni, iraki és jordán lapok teherautón érkeznek. A többi újság repülőgépen jön, a világ számos országából. Ezekért az Elosztási Intézet küldi el teherautóját minden reggel. Az Izraelből származó illetve a szír rendszerrel nyíltan ellenséges külföldi lapokból mindössze néhány példány érkezik, melyeket a megfelelő minisztériumoknak és hivataloknak továbbítanak.

A repülőgépen érkezett lapokat a Cenzúra Igazgatóság (*Mudírjja ar-Raqába*) épületébe szállítják. Ott a beosztottak átolvassák a lapokat és jelentést írnak róluk, különös tekintettel a Szíriát és érdekeltségeit érintő cikkekre. A jelentések az igazgató kezébe kerülnek, aki korrigálja azokat majd továbbküldi a tájékoztatásügyi miniszternek. Amennyiben valamelyik lapban nemkívánatosnak ítélt írás jelent meg, azt visszatartják a piacról. Ha az ilyen írások tendenciózusnak bizonyulnak, a lap feketelistára kerül. Időleges cenzúrának esett alá például az egyiptomi al-Ahrám című napilap 2006 augusztusának több napján, amikor a két kormány

Libanonban nyomtatott de Szíriának szóló lapot – igen.

³⁵ A szíriai Terjesztési Intézet 2007 novemberi adatai szerint.

között fagyossá vált a viszony a Hezbollah és Izrael közötti háború megítélését illetően. A libanoni illetőségű *al-Muharrir al-Arabijj* [Arab Szerkesztő] azonban például végleg eltűnt a szír piacról a Haríri-gyilkosság ügyéhez való hozzáállása miatt.³⁷

A külföldi lapok cenzúrájának folyamata tehát egy napig tart. Ebből az következik, hogy a napilapok egy nappal eredeti megjelenésük után kerülnek a piacra. Így tehát egy nap késésben vannak a szír lapokkal, és két nap késésben a televíziós hírforrásokkal szemben. Hetilapok esetében ez a probléma kevésbé merül fel.

Összességében nézve a külföldi napilapok, magas áruk, alacsony példányszámuk, késői megjelenésük miatt nem játszanak komoly szerepet a szíriai közvélemény formálásában. A külföldi lapok legnagyobb vásárlóközössége az adott ország Szíriában élő közösségének tagjai közül kerül ki. Ez különösen érvényes a palesztin és iraki sajtóra. Az Irakból érkező lapok döntő többsége például az iraki menekültek által sűrűn lakott negyedekben kerül eladásra.

A rádió

Az első szíriai rádióadás 1946-ban, a függetlenség kikiáltásának évében indult el. Jelenleg három állami rádiócsatorna működik. Az állami rádiók működését a Tájékoztatási Minisztérium (*Wazárat al-'lám*) alá tartozó Televíziót és Rádiót Felügyelő Általános Bizottság (*al-Haj'ah al-'ammah lil-izáa wa al-tilfizijón*) felügyeli. De AM-en befogható a londoni illetve montecarlói arab nyelvű adás is. A parabolaantennák elterjedéséig ezek voltak a kizárólagos hozzáférhető hírforrások melyek kívül estek az állami cenzúrán.

A 2002 évi 10-es számú elnöki rendelet engedélyezte politikamentes zenés és kereskedelmi rádióadók megalapítását. Az első ilyen adó 2005-ben alakult. Mára már 10 zenés, kereskedelmi adó sugároz. Ezek azonban nem foghatók az ország minden pontján.³⁸

A *Bajt al-Khibra al-Dirását wal-Istshárt al-Iqtisádijja* felmérése szerint a megkérdezettek 26,8 százaléka napi rendszerességgel, 49 százaléka alkalmanként, 17,7

³⁶ Az illetékes intézmények dolgozóival készített saját interjúk alapján.

³⁷ Raffiq Haríri volt libanoni miniszterelnök 2005. február 14.-én vesztette életét robbantásos merényletben. Halála előtt a politikus több nyilatkozatában követelte a szíriai csapatok Libanonból való kivonulását, ezért sokan Damaszkuszt vádolták a merénylet elkövetésével. Damaszkusz következetesen tagadta a vádakot. A gyilkosság ügye azóta is megoldatlan.

³⁸ Al-Madína (Damaszkusz, Aleppo, Tartúsz) Szawt al-Múszíqa (Damaszkusz, Aleppo, Dzsúfín) Arabesq (Damaszkusz, Aleppo, Nabí' Salih) Szúriyya al-Ghad (Damaszkusz, Aleppo) Styl (Damaszkusz, Aleppo, Tartúsz) Melody FM (Damaszkusz, Aleppo) Sám FM (Damaszkusz, Aleppo, Lattakia) al-Farah (Damaszkusz, Aleppo) Mix FM (Damaszkusz, Aleppo) al-Baya' (Damaszkusz, Aleppo).

százaléka pedig soha nem hallgat rádiót. A rádiózási szokások – Európához hasonlóan – Szíriában is az autózéssel függnek össze.

A válaszadók 55,13 százaléka bízik a szíriai állami rádiókban. Ez a szám a magánrádiók esetében 53,53, az arab rádiók esetében 53,91 a külföldi rádiók esetében pedig 42,22 százalék.

A legnépszerűbb (42 százalékkal) az állam által működtetett, elsősorban zenét és szórakoztató műsorokat sugárzó Sabáb. Ezt követi 29 százalékkal a Damaszkuszi Rádió (Izát *Dimasq*). A BBC London hallgatottsága 13, a Montecarloé pedig tíz százalék. Ez utóbbi két adat fényében kijelenthetjük, hogy a két, valamikor egyedüli alternatív tájékozási lehetőségként szolgáló rádió mára sokat veszített jelentőségéből.

A televízió Szíriában

A szír állami televízió (*al-tilfizijón asz-szúrijj*) 1960-ban az Egyiptommal való egység idején alapult meg. 1998-ban pedig az Arabsat műholdon megkezdte a sugárzást a Szíriai Műholdas Adó (*al-qanát al-fadájija*). A két adó működését – a rádióhoz hasonlóan – a Televíziót és Rádiót Felügyelő Általános Bizottság felügyeli. Magán-televíziók megalapítására egyelőre nincs jogi lehetőség.

A parabolaantennák a 90-es évek közepén kezdtek elterjedni Szíriában. Ezzel a helyi televízió hegemóniája megtört. 2004-es felmérések szerint a szíriai háztartásoknak 67 százaléka rendelkezik műholdvevővel.³⁹ A vizsgált év óta azonban a kínai import erősödésével megjelentek a piacon az olcsó műholdvevő készülékek, így hozzávetőlegesen mára a családoknak 96 százaléka rendelkezik parabola antennával.⁴⁰ A műholdvevők ilyen mértékű elterjedésének másik oka, hogy kábeltelevízió nincs, így -a mindössze három arab nyelvű csatorna fogására alkalmas földi antenna mellett- ez az egyetlen lehetőség a televíziózásra. E mellett a parabolaantenna szinte mindenki számára megfizethetővé vált. Egy, a több száz arab nyelvű csatornát felölelő Arabsat vagy Nilesat műhold fogására alkalmas szerkezet és annak beszerelésének ára márkától és minőségtől függően háromezer és ötezer szíriai líra (60 és 100 dollár) között mozog. Lévén egy átlagos fizetés 150 dollár a műholdvevő készülék nem számít luxusnak.

³⁹ Hivatalos szíriai adat: <http://www.reefnet.gov.sy/home/IndicatorsSummary.doc>.

A szíriai emberek televíziózási szokásai

A *Bajt al-Khibra al-Dirását wal-Istshárt al-Iqtisádijja* 2006 júniusában készített felmérést a szírek televíziózási szokásairól.⁴¹ A kérdezőbiztosok ezer főt kérdeztek meg, melyből 832 főtől kaptak értékelhető választ. A válaszadók 66 százaléka férfi, 34 százaléka pedig nő volt. A megkérdezetteknek 59,4 százaléka vallotta, hogy napi rendszerességgel, 34,3 százaléka pedig, hogy alkalmanként néz televíziót. Mindössze 4,3 százalék állította, hogy soha nem néz televíziót két százalék pedig nem válaszolt. Az általános vagy annál alacsonyabb műveltséggel rendelkezők körében a naponta televíziózók aránya 68 százalékos. A tengerparti régiókban az embereknek csupán 49 százaléka, a keleti megyékben viszont 83 százaléka követi naponta az adást.

A Szíria tengerparti térségében végrehajtott gazdasági fejlesztések aránya jóval magasabb a keleti vagy északi megyék átlagánál. Bár a kutatás nem terjedt ki a megkérdezettek anyagi helyzetére, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a szegényebb körülmények közt élő, és a fennálló renddel általában elégedetlenebbek többen néznek televíziót mint gazdagabb és elégedettebb társaik.

A 25 éven aluliaknak 48 százaléka néz naponta televíziót, míg a 40 éven felülieknél ez a szám 74 százalékra nő.

Ami a preferált műsorokat illeti, a megkérdezettek 53 százaléka követi hírműsorokat, 47 százalék sorozatokat, 35 százalék politikai műsorokat, 28 százalék zenei műsorokat, 22 százalék pedig a helyi ügyekkel foglalkozó műsorokat.

A televízió nézők leginkább 68 csatornát követnek. Ezek közül az alábbiak a legnépszerűbbek: *al-Dzsazíra* (62 százalék), Szíriai műholdas csatorna (44 százalék), MBC (24 százalék), Szíriai földi csatorna (19 százalék), *al-Arabiyya* (17 százalék), *al-Manár* (13 százalék), CNN (1 százalék).

Következtetésként levonhatjuk, hogy a szíriaiak döntő többsége az *al-ĒazĒrából* tájékozódik. A libanoni *al-Manár* leginkább hír és vallási műsorokat sugároz. A Hezbollah által üzemeltetett csatorna általában a szíriai televízióhoz hasonló szemszögből közelíti meg a híreket. Feltételezhetjük tehát, hogy a szírek maximálisan olyan arányban követik a szír adó

⁴⁰ Saját kutatás. A kérdés során nem számított a megkérdezettek életkora. A kérdés arra vonatkozott, hogy az illető otthona fel van-e szerelve parabolaantennával. A megkérdezettek száma: Damaszkusz: 200 fő, Aleppo: 150 fő, Tartús: 100 fő, Idleb: 150 fő, Hama: 50 fő.

⁴¹ Az eredményt az al-Ēawra publikálta 2006 június 17.

híreit, amennyien az al-ManÁrt is nézik. A szíriai műholdas csatorna népszerűsége összességében három tényezőnek köszönhető:

- A külföldi (pánarab) adók helyi hírek tekintetében nem versenyképesek a szíriai televízióval.
- A műholdas adók betörésével járó szabadság és szabadosság sokként érte az embereket, ezért sokan a konzervatív hangvételő, cenzúrázott szíriai csatornát követik.
- A szír lakosság 47 százaléka követi a televíziós sorozatokat. A szíriai műholdas csatorna naponta több népszerű sorozatot is sugároz, a szír sorozatgyártás pedig gyakorlatilag hegemón helyzetben van az arab világban. (Ezek általában 20-30 epizódból álló társadalmi vagy történelmi drámák.)

Az internet

Szíriában az internet 1997-ben jelent meg. Ezzel egy időben a SANA állami hírügynökség, a *Tishrín* napilap és a Syrian Computer Society⁴² [Szíriai Számítógépes Társaság] is elindította saját honlapját. Szíriában jelenleg hivatalosan 1,5 millió internethasználó van.⁴³ Bár az internet már több mint egy évtizedes múltra tekint vissza, Európai mércével nézve még mindig gyermekcipőben jár. Az országban hat internetszolgáltató működik.⁴⁴ Ezek azonban mind az állami hivatalok által ellenőrzött proxyn keresztül futnak, így a hatóságok kedvük szerint cenzúrázzák a nemkívánatosnak ítélt honlapokat.

Az otthoni internethasználat luxusnak számít, mivel egy ilyen célra megfelelő számítógép ára 250 dollártól kezdődik. E mellett egy óra kapcsolat csomagtól és sebességtől függően 20-50 líra közt mozog, amihez sokszor még a telefonköltség is hozzáadódik.⁴⁵ Internetkávézóban egy óra 25 és ötven lírába kerül (0,5-1 dollár). Az ilyen kávézók célközönségének életkora 16 és 30 év közöttire tehető. Nekik azonban alig öt százalékuk használja az internetet információszerezésre.⁴⁶ Ki lehet tehát jelenteni, hogy az internet elhanyagolható szerepet játszik a szíriai közvélemény politikai tudatának formálásában.

⁴² Szíriai Számítástechnikai Társaság. A szervezet élén Bassár al-Aszad elnök áll.

⁴³ CIA World Factbook 2007. Internetes kiadás. Az internethasználók között vannak azok is akik csak heti vagy havi rendszerességgel használják a világhálót.

⁴⁴ Araboo, Aoolo, Aya, Sawa, Meganet, Syrian Telecommunications Establishment.

⁴⁵ A fent említett szolgáltatók 2007 novemberi árlistája alapján.

⁴⁶ Saját kutatás az internetkávézók közönsége körében, mi szerint a találkozás pillanatában éppen mit csinált az illető. Minta: Damaszkusz: 92 fő, Aleppo: 88 fő, Idleb: 65 fő, Hama: 40 fő, Tartús: 51 fő.

Konklúzió

A szírek döntő többsége tudja, hogy hazája sajtótermékei és médiumai cenzúrázottak. Az internet cenzúráját, a pornográf tartalom miatt sokan kifejezetten kívánatosnak tartják. Az újságok hitele mára igen meggyengült. Az emberek nagy többsége kizárólag akkor vásárol újságot, amikor az valamilyen fontos helyi hírről ír. Ilyen lehet az áremelések vagy az egyetemi felvételi pontok leközlése. Ilyenkor a remittenda akár 20 százalékkal is csökkenhet, ami azt jelenti, hogy gyakorlatilag az összes piacon lévő helyi napilap elfogy.⁴⁷

Az internet, bár egyre elterjedtebb, egyelőre nem tekinthető hatékony információforrásnak. Ha pontos adatokra és gyors hírekre van szükségük, a szíriai emberek többsége a műholdas csatornáktól szerzi információit. A szíriai állami csatornán leginkább helyi híreket – melyek kapcsán a többi arab csatorna hátrányban van – és sorozatokat néznek. A sorozatok hatása azonban nem elhanyagolható, hiszen azokon keresztül a szírek gyermekkoruktól fogva szívják magukba a készítőik által sugallt társadalmi normákat. Területi megosztást tekintve észrevehető, hogy az állam által gazdaságilag jobban támogatott régiókban nagyságrendekkel kedvezőbb az állami orgánumok hatékonysága, mint a kevésbé támogatott megyékben. Az ilyen vidékek lakói elsősorban az *al-Dzsazíra* pánarab műholdas csatornát használják információforrásként.

Bár az információs forradalom Szíriában is lezajlott, a leghatékonyabb kommunikációs eszköz a szír vezetés kezében továbbra is a pénteki ima. A mecsetek imámjai azonban nem híreket közölnek, hanem általános nézőpontot közvetítenek a tömegeket egyébként is foglalkoztató problémákról. Mindezt vallási formában, ideológiailag nehezen megkérdőjelezhető módon. Ezek elfogadottsága mindenhol magas.

⁴⁷ Samír abd-Arrahmán: *Al-I'lam al-Szriyy –ba'da szanawát al-ghiláq wal-ilgha'*. Reda Series for Information, 2003.